

Η ΑΛΛΗ ΕΟΚΑ - Η Τρομοκρατία των Μασκοφόρων του Γρίβα

Λ. Α. Κύπριος

Όταν σου κτυπήσουν την πόρτα οι μασκοφόροι τι θα κάνεις; Φανταστείτε να ανοίγετε την εφημερίδα και να διαβάζετε: «Προσωπιδοφόροι κακοποίησαν βοσκό στο Αυγόρου. Τον έδεσαν σε πάσσαλο και απείλησαν όποιον το λύσει ότι θα τον σκοτώσουν».

Την άλλη μέρα...

«Νέα επίθεση προσωπιδοφόρων στο Σπαθαρικό. Μπήκαν στο καφενείο και ξυλοκόπησαν τον Μιχάλη Κακουλή».

Ή φανταστείτε αυτοί οι περίφημοι «προσωπιδοφόροι» να έρχονταν και στο χωριό σας. Να ακούγατε ότι μπήκαν στο σπίτι του τάδε και τον πυροβόλησαν μπροστά στην οικογένεια του. Ή μπορεί και να είσαστε στο καφενείο όταν θα έμπαιναν μέσα με τα όπλα απειλώντας τον καφετζή γιατί ανοίγει Κυριακή πρωί - αντί να πηγαίνει εκκλησία. Αν διαφωνούσε ο καφετζής μπορεί και να τον έστηναν στον τοίχο και να σας διέταζαν να περάσετε όλοι και να τον φτύσετε. Μετά μπορεί να τον πυροβολούσαν ή απλά να τον έδερναν. Η φανταστείτε ακόμη να ακούγατε ότι στο Λευκόνοικο οι προσωπιδοφόροι σκότωσαν κάποιον με λιθοβολισμό στην αυλή της Εκκλησίας. Και ότι το ίδιο βράδυ σκότωσαν κάποιον άλλο στην Γύψου βγάζοντας του τα μάτια.

Όχι αυτά δεν είναι από έργο επιστημονικής φαντασίας, ούτε σενάριο για το τι θα γίνει αν καταλάβουν την Κύπρο οι Τούρκοι. Δεν είναι ούτε περιγραφές των βιαιοτήτων των Βρεττανών τον καιρό της ΕΟΚΑ. Αυτά και εκατοντάδες άλλα επεισόδια γίνονταν καθημερινά στην Κύπρο του 57-59 από την ΕΟΚΑ. Το μόνο έγκλημα των θυμάτων ήταν ότι ήταν αριστεροί - όσους απλά διαφωνούσαν με την τακτική της ΕΟΚΑ, η οργάνωση τους είχε κανονίσει από το 55 ως το 57.

Φυσικά αυτά δεν τα έκαναν ούτε ο Αυξεντίου, ούτε ο Μάτσης, ούτε ο Παλληκαρίδης, ούτε ο Καραολής (κ.λ.π.). Αυτοί είναι το ηρωικό προφίλ της ΕΟΚΑ. Υπήρχε ωστόσο και μια άλλη ΕΟΚΑ - η ΕΟΚΑ του Γρίβα και των μασκοφόρων που δημιουργούσε συνθήκες τρομοκρατίας για τους Ελληνόφωνους κατοίκους. Συνθήκες τρομοκρατίας που παρολίγο να οδηγήσουν σε εμφύλιο πόλεμο, όταν το Μάιο του 58 οι μασκοφόροι άρχισαν τις δημόσιες - εκτελέσεις με βασανιστήρια, (λιθοβολισμοί, βγάλσιμο ματιών). Οι εργάτες στις πόλεις αντέδρασαν βίαια και χρειάστηκε να παρέμβει ο Μακάριος και η Ελληνική κυβέρνηση για να σταματήσει ο Γρίβας το «σχέδιο του». Η τρομοκρατία συνεχίστηκε και μετά το καλοκαίρι του 58 (ουσιαστικά γίνονταν δολοφονίες αριστερών μέχρι το '62) αλλά η αναβάθμιση δεν συνεχίστηκε. Συνεχίστηκαν με πιο αραιό ρυθμό οι ξυλοδαρμοί, οι εκβιασμοί και οι δολοφονίες αλλά η μεγάλη επίθεση δεν έγινε. Και ίσως αν δεν έγινε και εδώ μια μαζική σφαγή όπως στην Ελλάδα του 45-49 (στην οποία βέβαια πάλι πρωτοστάτησε ο Γρίβας) να οφείλεται στην αντίδραση των εργατών τον Μάιο του '58. Αν δεν έδιναν το μήνυμα ότι η εξάλειψη του εργατικού κινήματος θα προϋπόθετε πραγματικό εμφύλιο, ίσως να μην γίνονταν οι παρεμβάσεις και να συνέχιζε την εκστρατεία του ο Γρίβας.

Αντιλαμβάνομαι ότι τούτο το άρθρο μπορεί και να θεωρηθεί σκανδαλώδες. Γράφτηκε ωστόσο για ιστορικούς και για ηθικούς λόγους. Έτσι και αλλιώς με την ΕΟΚΑ δεν έχω να χωρίσω τίποτα. Δεν συμφωνώ με αυτή την οργάνωση για πολλούς λόγους - δεν είμαι ενωτικός και δεν μου φαίνεται ότι η ΕΟΚΑ βοήθησε τόσο, όσο θα ήθελαν να πιστεύουν οι σύνδεσμοι αγωνιστών, για να τελειώσει η Αποικιοκρατία. Η ΕΟΚΑ ήρθε στο τέλος ενός μαζικού, λαϊκού αντι-αποικιακού κινήματος που ξεκίνησε από το 1945 και το οποίο είχε και τους νεκρούς του και τους φυλακισμένους του πολύ πριν

εμφανιστεί η ΕΟΚΑ. Ουσιαστικά αν ήταν να γιορτάζουμε πραγματικά την αρχή της τελικής εξέγερσης ενάντια στους Άγγλους, θα έπρεπε να γιορτάζουμε την 18 Δεκεμβρίου 1954 όταν ξέσπασαν οι πιο μαζικές αντι-βρετανικές ταραχές μετά το 1931.

Η εμφάνιση της ΕΟΚΑ αύξησε την πίεση πάνω στους Άγγλους αλλά ταυτόχρονα μετέτρεψε τις λαϊκές κινητοποιήσεις σε όργανα μιας μικρής ομαδούλας ενόπλων. Και όταν γίνονταν κινητοποιήσεις έξω από τον έλεγχο της ΕΟΚΑ τότε οι «παραβάτες» ονομάζονταν «προδότες» και τιμωρούνταν. Η ΕΟΚΑ επέβαλε μια δικτατορία μέσα στον πληθυσμό αποτρέποντας έτσι την ανοιχτή συζήτηση για τις πιθανότητες λύσης - και τιμωρούσε πάλι σαν «προδότη» όποιον τολμούσε να προτείνει κάτι, διαφορετικό από τη γραμμή της. Όταν οι Τουρκόφωνοι απέκτησαν τη δικιά τους εθνικιστική οργάνωση (την ΤΜΤ) οι Κύπριοι οδηγήθηκαν μέσα από την κλιμάκωση της βίας στον «εθνικό διαχωρισμό», μετά στη λύση της Ζυρίχης για την οποία δεν ρωτήθηκαν (η ΕΟΚΑ θα σκότωνε όποιον τολμούσε να μιλήσει για ανεξαρτησία πριν την υπογραφή του Μακαρίου) και μετά σε ένα αυταρχικό κράτος που επάνδρωσαν οι καπετάνιοι της ΕΟΚΑ χωρίζοντας τον πληθυσμό σε πολίτες α', β', γ' κατηγορίας. Θα μπορούσα να συνεχίσω αλλά η πορεία προς την 15η Ιουλίου είναι νομίζω αυτονόητη.

Παρά τις διαφωνίες δεν παύω να σέβομαι αυτούς που από τη δικιά τους σκοπιά πολέμησαν ενάντια στην αποικιοκρατία. **Είναι, ωστόσο, καιρός να διαχωριστεί η θυσία του Αυξεντίου από την τρομοκρατία των μασκοφόρων του Γρίβα. Είναι θέμα ηθικό αλλά και ιστορικό.** Το πρώτο ερώτημα είναι αν οι δολοφονίες ήταν τυχαίες και ανεξέλεγκτες όπως υποστηρίζεται τελευταία. Η έρευνα για αυτό το κείμενο με έχει πείσει ότι επρόκειτο για μια οργανωμένη εκστρατεία, όπως προσπαθώ να δείξω πιο κάτω. Το δεύτερο ερώτημα έχει να κάνει με τη γενικότερη ιστορική σημασία της τρομοκρατίας του 57-59. Το συμπέρασμα μου επιβεβαιώνει τη θέση που διατύπωσα έμμεσα αλλά σαφώς ο Peter Loizos το 1976. Η τρομοκρατία της ΕΟΚΑ ήταν «ένα μάθημα στην εθνική ταυτότητα» (ή όπως διατυπώνεται εδώ, στην «ολοκλήρωση της Ελληνοποίησης των Κυπρίων») και είναι η ιστορική ρίζα του φόβου της διαφωνίας που έχουν οι Κύπριοι και του φόβου της αμφισβήτησης της εξουσίας ιδιαίτερα στο εθνικό θέμα. Η τρομοκρατία της ΕΟΚΑ ήταν το υπόβαθρο στο οποίο στήθηκε ο Ελληνοχριστιανικός αυταρχισμός του κυπριακού κράτους. Η έρευνα που ακολουθεί επικεντρώθηκε για αναλυτικούς λόγους στην περίοδο Αύγουστος 1957 (όταν άρχισε η πολιτικοποίηση της τρομοκρατίας) μέχρι τον Ιούλιο του 1958 (όταν έγιναν παραμβάσεις προς το Γρίβα από την Αθήνα να σταματήσει τις επιθέσεις). Με αυτή την έννοια η μελέτη είναι ιστορική αναλυτική και όχι στατιστική. Για μια τέτοια μελέτη πρέπει να καλυφθεί ολόκληρη η περίοδος και να γίνει ιδιαίτερη έρευνα στα χωριά της Πάφου και του Τροόδους όπου η επικοινωνία ήταν πιο δύσκολη σε σύγκριση με τα αστικά κέντρα - κωμοπόλεις της Ανατολικής Κύπρου.

1958 Διαδήλωση εργατών ενάντια στην τρομοκρατία των μασκοφόρων

1. Η καθιέρωση της ΕΟΚΑ σαν εξουσίας ανάμεσα στους Ελληνόφωνους (55-57)

Η τρίτη μεγάλη εξέγερση των Κυπρίων στον 20ό αιώνα ξέσπασε το Σαββατοκύριακο 18-19 Δεκεμβρίου 1954 μετά την απόρριψη από την επιτροπή του ΟΗΕ του αιτήματος για συζήτηση της κυπριακής προσφυγής ενάντια στην Βρετανική Αποικιοκρατία. Εν αντιθέσει με το 1948 στις εκδηλώσεις συμμετείχαν μόνο Ελληνόφωνοι και απειλήθηκαν μάλιστα και μικροεπεισόδια με τους Τουρκόφωνους. Εκείνα τα γεγονότα τα οποία το Ράιτερ χαρακτήρισε σαν «τα σοβαρότερα από τις ταραχές του 1931» ήταν ουσιαστικά ο θρίαμβος της γραμμής του ΑΚΕΛ. Το πνεύμα των εκδηλώσεων ήταν σαφώς αντι-δυτικό (ενάντια στους Άγγλους και τους Αμερικανούς) και στην απεργία συνεργάστηκαν αριστεροί και δεξιοί. (Το ΑΚΕΛ, μετά την εγκατάλειψη της Αυτοκυβέρνησης το '49, υποστήριζε τη γραμμή της «εθνικής ενότητας»).

Η δεξιά ωστόσο είχε ήδη προγραμματίσει μια ένοπλη αναμέτρηση ελπίζοντας ότι αυτή η αντιπαράθεση θα λειτουργούσε καταλυτικά πάνω στους Άγγλους. Όπως ειρωνικά είπε κάποτε ο Λυσσαρίδης (φίλος και σύμμαχος της ΕΟΚΑ) «επικρατούσε η κάπως ρομαντική αντίληψη πως με μερικές βόμβες η Βρετανική κυβέρνηση θα υποχρεωνόταν να διαπραγματευτεί». (1) Στις 25 του Γενάρη 1955 συνελήφθηκε ο Σωκράτης Λοϊζίδης μαζί με άλλα 7 άτομα στο ιστιοφόρο Άγιος Γεώργιος που μετέφερε όπλα στην Κύπρο. Ανάμεσα στα πράγματα που κατασχέθηκαν υπήρχε και μια διακήρυξη του ΕΜΑΚ (το όνομα της οργάνωσης που ονομάστηκε μετά ΕΟΚΑ). Από την αρχή η ένοπλη οργάνωση αποκλείει, ευγενικά μεν, πλην σαφώς τους Τουρκόφωνους και τους αριστερούς (που με ένα μετριοπαθή υπολογισμό ήταν ο μισός πληθυσμός) (2) και καλούσε τον υπόλοιπο λαό να υπακούει χωρίς συζήτηση τις διαταγές της οργάνωσης. **«Το ΕΜΑΚ ζητεί από αυτούς (τους κομμουνιστές) και το κόμμα των, όχι μόνο να μην αντιστρατευθούν το Ε.Μ.Α.Κ. αλλά ούτε και να αναμιχθούν εις τον αγώνα του, όπως και όλος ο λαός...»**

Ζητούμεν από αυτούς (Τους Τούρκους) να μην μας ενοχλήσουν, να μην σταθούν στο δρόμο μας, να μη γίνουν όργανα των Βρεττανών [....] και να είναι βέβαιοι ότι μετά την απελευθέρωσιν θα ζήσουμε όλοι μαζί, Κύπριοι, Έλληνες και Τούρκοι ειρηνικά και αγαπημένα [....]».

Αυτή η διακήρυξη βέβαια δεν ήταν τυχαία. Η ΕΟΚΑ είχε αρχίσει να δημιουργείται από το 1951 και συνειδητά, όπως παρατηρεί ο Α. Κάτσης (3), απεκλείστηκε η Αριστερά από οποιαδήποτε συζήτηση. Ουσιαστικά το ΕΜΑΚ και μετά η ΕΟΚΑ ήθελαν να «αφυπηρετήσουν» το ΑΚΕΛ και το αριστερό εργατικό κίνημα από τον κεντρικό ρόλο που είχε μέχρι τότε στον ανταποικιακό αγώνα.

Και είναι όντως άξιον απορίας πως μπορεί να εθελotuφλούν μερικοί που κατηγορούν την αριστερά ότι δε συνεργάστηκε με την ΕΟΚΑ, όταν είναι ξεκάθαρο ότι όχι μόνο η ΕΟΚΑ δεν ήθελε συνεργασία, αλλά ότι ένας από τους στόχους της ΕΟΚΑ ήταν το ΑΚΕΛ και η Αριστερά. Ο ίδιος ο Γρίβας άλλωστε ήταν σαφής. **«Η μύησις θα περιοριστεί εις απολύτως εθνικόφρονας»** (4). Αυτό σήμαινε βέβαια ότι η ΕΟΚΑ ξεκινούσε ένα αγώνα για να εκφράσει τη μειοψηφία των κατοίκων της Κύπρου - ή στην καλύτερη περίπτωση το 50% αν οι εθνικόφρονες ήταν τόσοι.

Οι πρώτες αντιδράσεις του ΑΚΕΛ στις βόμβες της ΕΟΚΑ την 1η Απριλίου 1955 ήταν ακραίες μέχρι υστερικές. Σε ανακοίνωση του αποκάλεσε την ΕΟΚΑ τραμπούκους, ψευτοδιγενήδες, βαρελλοτούς κλπ. Ήδη το ΑΚΕΛ από το Δεκέμβριο του '54 μετά τη λαϊκή εξέγερση είχε εκφραστεί ενάντια στη χρήση βίας - την προοπτική που προπαγάνδιζε ο ραδιοσταθμός των Αθηνών. Ουσιαστικά το ΑΚΕΛ είχε υιοθετήσει μια γραμμή ανάλογη με εκείνη του Γκάντι στην Ινδία χωρίς όμως να την επενδύει με τη φιλοσοφία της μη-βίας. Η τακτική του (των μαζικών πολιτικών αγώνων) πήγαινε περισσότερο από την απομόνωση του σαν το μόνο νόμιμο αριστερό κόμμα στην Ανατολική Μεσόγειο και από τη

διαίσθηση, ίσως, ότι η βία θα κατάστρεφε την ταξική συμμαχία Τουρκόφωνων - Ελληνόφωνων στην οποία στηριζόταν το εργατικό κίνημα που «εκπροσωπούσε» το ΑΚΕΛ. Ήδη, μια από τις πρώτες βόμβες της ΕΟΚΑ είχε τοποθετηθεί στο σπίτι του Τουρκόφωνου διοικητή της Λάρνακας οξύνοντας τα πνεύματα. Λίγους μήνες μετά, το Σεπτέμβριο, κάτω από την πίεση της ΕΟΚΑ οι ποδοσφαιρικές ομάδες των Τουρκόφωνων (όπως οι γνωστή Τσιετίν Καγιά) αποκλείστηκαν από το παγκύπριο πρωτάθλημα ποδοσφαίρου. Η αριστερά όμως ήταν επίσης μέσα στους πρώτους, στόχους του Γρίβα.

Στις 17 Απριλίου ο Γρίβας σημείωσε στο ημερολόγιο του: **«Συνέταξα-ειδοποίησιν προς ηγέτας, κομμουνιστικά στελέχη και διοικητάς ΑΚΕΛ όπως παύσουν αντιδρώντες καθ' οιονδήποτε τρόπον εις το έργον μας άλλως θα πέσει λεπίδι...»** Στις 19 του ίδιου μήνα έγραφε: **«Με απασχολεί σοβαρώς το ζήτημα καταπλήξεως πάσης κομμουνιστικής κινήσεως»**. Η βασική ανησυχία του Γρίβα ήταν ουσιαστικά ο ηγεμονικός ρόλος της Αριστεράς στον ανταρτοκρατικό Αγώνα. Όπως παρατηρεί ο ιστοριογράφος του, Σ. Παπαγεωργίου: **«Ο Διγενής εφοβείτο την ανάληψιν επαναστατικού ρόλου υπό άλλων πλην της καταστάσεως της οποίας ηγείτο ο ίδιος και δεν ήθελε με κανένα τρόπο να του διαφύγει ο έλεγχος και η πρωτοβουλία. Τούτο συνέβαινε κατά μείζονα λόγον εις περιπτώσεις κατά τις οποίας οι κομμουνισταί ήσαν εκείνοι οι οποίοι ήθελαν να παρεμβληθούν»**.⁽⁵⁾ Ο Γρίβας ήθελε συνειδητά δηλαδή να «αφυπηρετήσει» την Αριστερά από το ανταρτοκρατικό κίνημα.

Στις 22 Απριλίου η αντιπαράθεση οξύνθηκε ακόμα περισσότερο όταν ο Νίκος Ζαχαριάδης ηγέτης του παράνομου τότε ΚΚΕ, ανακοίνωσε ότι ο «Διγενής» ήταν ο Γεώργιος Γρίβας. Όπως παρατηρεί ο Π. Σ. Μαχλουζαρίδης από το ημερολόγιο του Γρίβα φαίνεται, ωστόσο, καθαρά ότι οι Άγγλοι ήξεραν από το 1954 για τα σχέδια του, και άρα η κατηγορία ότι ο Ζαχαριάδης «πρόδωσε» το Γρίβα που διατυπώθηκε μετά (το 1960 σε δίκη κομμουνιστών στην Αθήνα) είναι ανυπόστατη. Η πραγματική σημασία της αποκάλυψης του ονόματος του Γρίβα ήταν συμβολική. Ο Γρίβας ήταν ένας ορκισμένος εχθρός της Αριστεράς (πολύ γνωστός στην Κύπρο και την Ελλάδα) και η δήλωση του Ζαχαριάδη μάλλον αποσκοπούσε στην οριοθέτηση των πραγματικών στόχων της ΕΟΚΑ για την Αριστερά.

Τον Αύγουστο του '55 όταν η Ελληνική κυβέρνηση σε μια ακόμα δουλοπρεπή κίνηση νομιμοφροσύνης στη Δύση, συμμετείχε στην Τριμερή με την οποία η Τουρκία ξαναπόκτησε λόγο στην πολιτική ζωή της Κύπρου, το ΑΚΕΛ οργάνωσε εκδηλώσεις διαμαρτυρίας. Ήταν μια κίνηση που αμφισβητούσε τόσο την ηγεμονία της εθναρχίας όσο και της ΕΟΚΑ. Και ο Γρίβας βιαζόταν να καθιερώσει τη δική του εξουσία πάνω στους Ελληνόφωνους.

Σε διαταγή του στις 24 Ιουνίου 1955 παρατηρούσε:

«Τα αποτελέσματα του συνεχιζόμενου αγώνα μας είναι μετριώτατα εν σχέσει προς εκείνον το οποίον επεζητήσαμεν, ως και επανειλημμένως ετόνισα, προφορικώς και εγγράφως, κύριος στόχος ημών είναι: Η εκτέλεσις προδοτών αστυνομικών και εν συνέχεια Άγγλων στρατιωτικών».

Πολύ σύντομα οι «προδότες» θα εμφανίζοντο και πέραν του αστυνομικού σώματος. Ο Γρίβας επέμενε μέχρι το τέλος ότι ο πρώτος στόχος ήταν η εκκαθάριση των «προδοτών» - αυτών δηλαδή που κατά τον Γρίβα δεν ήταν «καλοί Έλληνες» ή απλά ήταν πολιτικοί αντίπαλοι.

Το Σεπτέμβριο, ίσως σαν αντίδραση στη στάση του ΑΚΕΛ απέναντι στην Τριμερή, ρίχθηκαν πυροβολισμοί ενάντια στο σπίτι του Γ.Γ. της ΠΕΟ, Α. Ζαρτίδη. Η επίθεση ενάντια στον πιο χαρισματικό, τότε, ηγέτη της Αριστεράς και τον επικεφαλής των εργατικών συνδικάτων, ήταν μια συμβολική προειδοποίηση. Ακολούθησαν διαδηλώσεις υποστήριξης προς τον Ζιαρτίδη και η αντιπαράθεση έμεινε εκεί. Στις 14 Δεκεμβρίου με την άνοδο της δράσης της ΕΟΚΑ από τη μια και τις

μαχητικές διαδηλώσεις της Αριστεράς από την άλλη, η Αγγλική διοίκηση απαγόρευσε όλες τις πολιτικές οργανώσεις. Αυτή η απαγόρευση ευνόησε βέβαια την ΕΟΚΑ στη διαμάχη της με την αριστερά μια και η τελευταία δεν ήταν άμεσα προετοιμασμένη να λειτουργήσει σε συνθήκες παρανομίας.

Από τις αρχές του 1956, αντίθετα, η ΕΟΚΑ έχοντας στήσει το παράνομο οργανωτικό της δίκτυο άρχισε πλέον συστηματικά την εκκαθάριση του «Εσωτερικού Μετώπου» για την επιβολή της γραμμής της. Ανάμεσα στους νεκρούς της περιόδου ιδιαίτερη μνεία αξίζει η δολοφονία του ηγούμενου της Χρυσορογιάτισσας μέσα στη μονή του από ένοπλους μασκοφόρους. Η ΕΟΚΑ έδειχνε αποφασισμένη να επιβάλει την εθνική πειθαρχία όπως απαιτούσε ο Γρίβας: «πρώτα οι προδότες». Ο στόχος αυτής της τακτικής ήταν να επιβληθεί η ΕΟΚΑ σαν κράτος εν κράτει μέσα στην Ελληνόφωνη κοινότητα. Η εξορία του Μακαρίου και η κατάρρευση των συνομιλιών τον Μάρτιο του '56 (μια εξέλιξη για την οποία πολλοί παρατηρητές κατηγορούν το Γρίβα ότι την προκάλεσε συνειδητά) άφησε το πεδίο ακόμα πιο ελεύθερο για το Γρίβα.

Τον Απρίλιο ακολούθησε μια νέα αντιπαράθεση μέσω φυλλαδίων ανάμεσα στην ΕΟΚΑ και το ΑΚΕΛ ενώ το φθινόπωρο του ιδίου χρόνου η ΕΟΚΑ πέρασε από τις απειλές στις εκτελέσεις αριστερών. Στις 12 Οκτωβρίου δολοφονήθηκε ο Νεόφυτος Κλεάνθους από την Μεσόγη Χλώρακας σαν προδότης. Το 1992, οι τομεάρχες της ΕΟΚΑ παραδέχτηκαν ότι η εκτέλεση έγινε βάση λανθασμένων πληροφοριών. Ο Κλεάνθους ήταν στέλεχος της Αριστεράς και η αποκατάσταση του έστω και μετά από 36 χρόνια είχε και τη συμβολική λειτουργία της «αποκατάστασης» της Αριστεράς. Για άλλους όμως, όπως τον Ανδρέα Μιχαηλίδη από τον Κάτω Πύργο που δολοφονήθηκε στις 18 του Οκτώβρη, η «αποκατάσταση» μάλλον δεν θα έρθει. Όταν επέστρεψε το Σεπτέμβριο του '92 η σύζυγος του και απεύθυνε ανοιχτή επιστολή στους συνδέσμους αγωνιστών προκαλώντας τους να απαντήσουν γιατί τον σκότωσαν, σιώπησαν. Ο Μιχαηλίδης δολοφονήθηκε σύμφωνα με τη σύζυγο του για «προσωπικές διαφορές» με μέλη της ΕΟΚΑ. Όπως και σε πολλές περιπτώσεις το πιο πιθανό «έγκλημα» του Μιχαηλίδη θα ήταν ότι δεν δεχόταν την αδιαμφισβήτητη εξουσία των καπετάνιων της ΕΟΚΑ.

Οι δολοφονίες του '56 δεν φαίνονται να είχαν ένα συγκεκριμένο στόχο. Στόχευαν περισσότερο στην καθιέρωση της ΕΟΚΑ σαν της αδιαμφισβήτητης εξουσίας ανάμεσα στους Ελληνόφωνους. Η ΕΟΚΑ λειτουργούσε εκείνη την περίοδο κατά κύριο λόγο σαν «εθνική οργάνωση» μοιράζοντας τις δραστηριότητες της ανάμεσα σε επιθέσεις ενάντια στους Άγγλους και ενάντια σε ανυπάκουους ή εχθρικούς Ελληνόφωνους.

Κ. Βλάχος, πωλητής της «Χαραυγής», ξυλοκοπήθηκε από μασκοφόρους το 1957, στο Λιοπέτρι

—

Η τρομοκρατία στην Κύπρο πριν και μετά τους μασκοφόρους

Η πίεση, οι εκβιασμοί και οι απειλές δεν ήταν άγνωστες στην Κύπρο πριν την δεκαετία του 50. Αντίθετα ήταν μέρος της διαδικασίας «εθνικής ολοκλήρωσης» που ξεκίνησε από τα τέλη του 19ου αιώνα. Οι βασικές μορφές της εθνικοτρομοκρατίας ήταν ο οικονομικός εκβιασμός, η καταγγελία στις αρχές (χαφιεδισμός), η απειλή αφορισμού και οι βίαιες επιθέσεις ξυλοδαρμού.

Η επίθεση ενάντια στην κοινότητα των Λινοβάμβακων. Όταν οι τοκογλύφοι εκβίαζαν στο όνομα του ορθόδοξου Θεού

Οι Λινοβάμβακοι που έπαιζαν καθοριστικό ρόλο τόσο στις ταξικές εξεγέρσεις του 18-19 αιώνα όσο και σαν έκφραση της θρησκευτικής συμβίωσης και ανοχής, έγιναν από τα πρώτα θύματα της εκκλησιαστικής επίθεσης. Ήδη από τα μέσα του 19ου αιώνα η εκκλησία άρχισε να τους εκβιάζει ότι δεν θα τους έκανε τα μυστήρια αν δεν γίνονταν Χριστιανοί και εγκατέλειπαν ολοκληρωτικά τις μουσουλμανικές δοξασίες τους. Όταν ήρθαν οι Άγγλοι οι Λατίνοι προσπάθησαν να τους προσηλυτίσουν πιστεύοντας ότι πριν γίνουν Λινοβάμβακοι ήταν Λατίνοι. Η ορθόδοξη ηγεσία αντέδρασε αστραπιαία χωρίς χριστιανική ντροπή. Τους εκβίασε.

«Σημειώνω - για να δώσω μια γεύση της εποχής πριν το 1900 - ότι για τη διάσωση (βίο) δέκα λινοβαμβάκιων χωριών της Λεμεσού από τη λατινική προπαγάνδα και τη διασφάλιση τους για τον Ελληνισμό, ο έπαινος ανήκει στους Λεμεσιανούς τοκογλύφους των 40% και 50% που, κατά προτροπή της Εκκλησίας, έπαψαν αμέσως να δανείζουν τους πρώην Τούρκους και τώρα νεόφυτους Μαρωνίτες πελάτες τους, μέχρι που τους ανάγκασαν να γίνουν ορθόδοξοι».

Β. Εγγλεζακης, Η εκκλησία της Κύπρου από το 1878 μέχρι το 1955

1930 - Ο φόβος των κομμουνιστών - χαφιεδισμός, απολύσεις και οικονομικοί εκβιασμοί

Η ίδρυση και η ανάπτυξη του κομμουνιστικού κόμματος τη δεκαετία του 1920 φαίνεται ότι άρχισε να απασχολεί σοβαρά τους προύχοντες. Ο αθεϊσμός τους, η επαγγελία της επανάστασης των φτωχών και η αντίθεση στην ένωση και τον εθνικισμό τους είχαν βάλει στο στόχαστρο. Όταν το 1930 άρχισε να φαίνεται ότι οι κομμουνιστές αποχτούσαν λαϊκές προσβάσεις η Εκκλησιαστική Ιεραρχία και οι άρχοντες του νησιού συγκάλεσαν ειδική συγκέντρωση στην Αρχιεπισκοπή που έκδωσε οδηγίες καταπολέμησης του «μικροβίου της μόλυνσης». Αυτές οι οδηγίες θα εφαρμόζονταν με ιδιαίτερη ένταση το 1948 όταν την ηγεσία της εκκλησίας ανέλαβαν οι φανατικοί εθνικιστές και οι οποίοι είχαν να αντιμετωπίσουν τότε ένα μαζικό ταξικό κίνημα. Έλεγε, λοιπόν, το μανιφέστο της Τρομοκρατίας του 1930: **«Καλούντα πάντες οι δυνάμενοι, όπως εργασθούν προς βελτίωσιν της θέσεως του εργάτου. Να μην προσλαμβάνονται υπό ατόμων και σωματείων κομμουνισταί τεχνίται και εργάται. Να καταγγέλλονται υπό των γονέων οι κομμουνισταί δάσκαλοι εις το Γραφείον Παιδείας (Αγγλική διοίκηση) και τον Αρχιεπίσκοπον και να αποσύρονται των σχολείων οι μαθηταί μέχρις ότου επιτευχθεί η απομάκρυνσις των κομμουνιστών διδασκάλων. Να αποτρέπονται οι εκ των χωριών ερχόμενοι εις τας πόλεις προς εκμάθησιν τέχνης νεαροί από του να έρχονται σε επικοινωνίαν με άτομα προσβεβλημένα από το μικρόβιον του κομμουνισμού...».**

Εφ. Ελευθερία.

Από τη δράση της Δεύτερης ΕΟΚΑ (72-74)

Σχέδιο ΕΟΚΑ Β για την τρομοκράτηση του πληθυσμού: προετοιμασία λίστας (πίνακα) αντιστασιακών.
Σχέδιο «Γρόνθος» (3.3.73):

«εις τον πίνακα... να περιλαμβάνονται οι αντίπαλοι κατά χωριόν ξυλοδαρμός ή και εκτέλεσις)». Του Σταύρου Σύρον Υπαρχηγού της ΕΟΚΑ Β' Αντρου Πανλίδη «Ακρως Απόρρητόν»

2. Η στροφή στην ανεξαρτησία: Η επανεμφάνιση της Αριστεράς και οι εσωτερικές ανακατατάξεις της ΕΟΚΑ (πρώτο εξάμηνο του '57)

Το χειμώνα του 56-57 η ουσία του Κυπριακού άλλαξε ριζικά. Το αδιέξοδο μεταξύ Ελληνόφωνων που απαιτούσαν Αυτοδιάθεση - και των Βρεττανών, μετατράπηκε σε αδιέξοδο ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία και ανάμεσα στις 2 κοινότητες της Κύπρου. Στη γενική συνέλευση του ΟΗΕ όπου ξανακατατέθηκε η κυπριακή προσφυγή άρχισε να κερδίζει τελικά έδαφος η εισήγηση του Ινδού αντιπροσώπου Κ. Μένον, που είχε εισηγηθεί στο Μακάριο να διεκδικήσει Ανεξαρτησία, αντί ένωση, από το 1954.

Το ψήφισμα που έγκρινε η γενική συνέλευση τον Φεβρουάριο του 57 άφηνε ανοιχτή την πόρτα για την Ανεξαρτησία. Σ' αυτά τα πλαίσια η Αριστερά μέσω των εφημερίδων της άρχισε να μετακινεί την έμφαση στο σύνθημα Αυτοδιάθεση-Ένωση, από την Ένωση στην Αυτοδιάθεση και σιγά σιγά στο «δίκαια και δημοκρατική λύση» του κυπριακού. Ήταν φανερό ότι οι υπόγειες ανεξαρτησιακές τάσεις στην Αριστερά που είχαν ιστορικές καταβολές από τη δεκαετία του 20 και πιο πρόσφατα στην υποστήριξη της Αυτοκυβέρνησης το 48, άρχισαν να επανεμφανίζονται. Φραστικά η νόμιμη εφημερίδα του κόμματος, η Χαραυγή, απέρριπτε τις «κατηγορίες» ότι προτιμούσε την αυτοκυβέρνηση για να μην κατηγορηθεί για προδοσία. Σταδιακά, ωστόσο, η Ένωση θα υποχωρούσε ολοκληρωτικά από τα λαϊκά συνθήματα της Αριστεράς και θα αντικαθίστατο από τα «Δημοκρατία», «Δικαιοσύνη», «Ειρήνη» κλπ. - Ιδιαίτερα μετά από την έναρξη των διακοινοτικών συγκρούσεων. Το τι έγινε μέσα στην ΕΟΚΑ εκείνη την περίοδο και πως ερμηνεύτηκαν αυτές οι αλλαγές είναι το μεγάλο μυστήριο. Από το Γενάρη του 57 οι «Τάιμς οφ Σάμπρους» (Ελληνόφωνο και αγγλόφωνο περιοδικό που υποστήριζε την ΕΟΚΑ) παρατηρούσε, «μετά λύπης», ότι τα μέλη της ΕΟΚΑ είχαν αρχίσει να δρουν ανεξέλεγκτα υποθάλποντας τόσο την ένταση στις διακοινοτικές σχέσεις όσο και μέσα στην Ελληνόφωνη κοινότητα με τις «εκτελέσεις».

Το Μάρτιο του 1957 ανακαλύφθηκε το κρησφύγετο του υπαρχηγού της ΕΟΚΑ Γρηγόρη Αυξεντίου στον Μαχαιρά και ακολούθησε ο ηρωικός του θάνατος. Στις 21 του ίδιου μήνα σκοτώθηκε σε ενέδρα ο Πετράκης Κυπριανού της ΕΟΚΑ, η μητέρα του οποίου υποστηρίζει μέχρι σήμερα ότι έπεσε θύμα προδοσίας από τους συντρόφους του. Για τον Αυξεντίου είναι επίσης γνωστές οι φήμες. Η παράδοση ανακάλυψη ενός κρησφύγετου στα βουνά, η προδοσία από κάποιο μυστηριώδη βοσκό, η φήμη που έφερε τον Αυξεντίου σαν φιλελεύθερο αντίβαρο στον Γρίβα(6) και η μετέπειτα στροφή της ΕΟΚΑ στη συστηματική εκκαθάριση του ιδεολογικού «εσωτερικού εχθρού» έχουν δημιουργήσει το μύθο ή την πίστη, ότι τον Αυξεντίου τον πρόδωσε ο Γρίβας για να τον ξεφορτωθεί. Ανάλογες φήμες κυκλοφορούν και για άλλους αγωνιστές της ΕΟΚΑ, ενώ για τον Γ. Στεφανίδη έχει τεκμηριωθεί ότι ο Γρίβας διέταξε την «εκτέλεση του». Η σύγκλιση ωστόσο των ιστορικών συγκυριών (ανεξέλεγκτη δράση μελών της ΕΟΚΑ, προδοσία Κυπριανού τον ίδιο μήνα, πιθανές διαφωνίες για την στροφή στην Ανεξαρτησία και για την πολιτική των «εκτελέσεων») καθώς και η συγκίνηση που προκάλεσε ο θάνατος του Αυξεντίου έχουν μετατρέψει αυτή τη φήμη σε λαϊκή πίστη.

Το γεγονός ότι ο πατέρας του Αυξεντίου φέρεται να καταδίκασε τις βιαιοπραγίες ενάντια στην Αριστερά που ακολούθησαν και το ότι πήρε τη θέση του Μακαρίου ενάντια στον Γρίβα τον καιρό της ΕΟΚΑ Β' ενίσχυσε ακόμα περισσότερο αυτή τη θεωρία. Η τεκμηρίωση ή η απόρριψη της βέβαια εξαρτώνται πλέον από το «μυστηριώδη καταδότη» - αν υπάρχει.

Η λαϊκή πίστη, ωστόσο, εκφράζει και μια γενικότερη αλήθεια - με τον οργανωμένο ή τυχαίο θάνατο του Αυξεντίου αρχίζει ουσιαστικά η επίσημη εκστρατεία της ΕΟΚΑ ενάντια στην Αριστερά. Τα χέρια του Γρίβα και των μασκοφόρων του ήταν πλέον ελεύθερα - και οι συνεχείς (έμμεσες βέβαια) φήμες για την πιθανότητα ανεξαρτησίας ενίσχυσαν αυτή την αναγκαιότητα των επιθέσεων ενάντια στην Αριστερά, η οποία με βάση το δικοινοτικό εργατικό κίνημα και την ανεξαρτησιακή της παράδοση μπορούσε να βγει κερδισμένη από τις εξελίξεις.

Τον Ιούνιο του '57 εντάθηκαν οι φήμες από δημοσιογραφικούς και πολιτικούς κύκλους, ότι το ΝΑΤΟ προωθούσε «σχέδιο ανεξαρτησίας» το οποίο ουσιαστικά μετέτρεπε την Κύπρο σε Νατοϊκή βάση. Ήδη από το Μάρτιο του 57 η Χαραυγή είχε αρχίσει την εκστρατεία της Αριστεράς ενάντια σε τέτοια λύση, με σύνθημα «Μακριά από το ΝΑΤΟ», «όχι τριμερή». Από τον Ιούλιο η Αριστερά, μέσα σε συνθήκες ημιπαρανομίας αρχίζει μια σειρά δημόσιων εκδηλώσεων με πικετοφορίες στις οποίες κυριαρχούν συνθήματα όπως «όχι διαμελισμό», «όχι τριμερή», «Δημοκρατική δίκαιη λύση», «Απόλυση Κρατούμενων», «Επιστροφή Αρχιεπισκόπου».

Η μάνα του Π. Κυπριανού καταγγέλλει ότι και ο γιος της προδόθηκε από «συναγωνιστές» του, της ΕΟΚΑ

From:
<https://movementsarchive.org/> - Κυπριακό Κινηματικό Αρχείο
Cyprus Movements Archive
Kıbrıs Sosyal Hareket Arşivi

Permanent link:
https://movementsarchive.org/doku.php?id=el:magazines:traino:no_10:eoka&rev=1598267788

Last update: 2020/08/24 11:16

